POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE
97-500 Radomsko, ul. Przedborska 39/41
tel/fax. 44 715 07 95, 44 715 02 00
e-mail: biuro@pcpr.radomsko.pl
internet: http://www.pcprradomsko.pl

Starostwo Powiatowe
WPŁYNĘŁO
data wpł. 10-04-2020
Ldz. ... Zał. ...
podpis ...

Znak:D.072.9.2020 Radomsko, 07.04.2020r.

ZARZĄD POWIATU
RADA POWIATU
RADOMSZCZAŃSKIEGO

SRAWOZDANIE Z REALIZACJI W ROKU 2019 „POWIATOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE I OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM NA LATA 2017-2021"

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku stanowi jednostkę organizacyjną Powiatu Radomszczańskiego, która realizuje zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej i pomocy społecznej, w tym przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zgodnie z Ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015r. poz. 1390 z późn. zm) do zadań powiatu należy między innymi opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy oraz ochrony ofiar przemocy. **UCHWAŁĄ NR XXXIII/232/2017 RADY POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO z dnia 26 czerwca 2017r.** podjęto **„Powiatowy Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Radomszczańskim na lata 2017-2021".** Przedmiotowy program jest zgodny z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Radomszczańskiego na lata 2016-2022.

Misję Programu stanowi poprawa stanu bezpieczeństwa życia codziennego na terenie powiatu radomszczańskiego w kierunku ograniczenia rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie i zwiększenia skuteczności udzielanej pomocy.
Celem strategicznym Programu jest ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie powiatu radomszczańskiego, zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

W 2019r. cel strategiczny został osiągnięty przez realizację następujących celów szczegółowych tj.:

1. Rozpoznanie rozmiarów przemocy w rodzinie w powiecie radomszczańskim.
2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców powiatu radomszczańskiego na temat zjawiska przemocy i możliwości uzyskania pomocy.
3. Tworzenie organizacyjnych i kadrowych warunków do udzielania profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy przez instytucje i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy oraz ochrony ofiar przemocy.

4. Zwiększanie skuteczności zadań, realizowanych przez instytucje i organizacje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, monitorowanie zjawiska występowania przemocy w rodzinie w powiecie radomszczańskim.
5. Zapobieganie kolejnym aktom przemocy w rodzinie.
6. Zwiększanie skuteczności interwencji wobec osób stosujących przemoc w rodzinie – edukacja sprawców.

Powiatowy Program jest realizowany we współpracy z lokalnymi samorządami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami zajmującymi się sprawami rodziny w ramach bieżących zadań, prowadzonych przez realizatorów poszczególnych działań:, tj.:

- Starosta Powiatu Radomszczańskiego przy pomocy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.
- Poradnia Psychologiczno –Pedagogiczna, szkoły prowadzone przez samorząd powiatowy,
- Komenda Powiatowa Policji.

Partnerami w realizacji Programu na terenie powiatu radomszczańskiego były:

- Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej;
- Miejskie i Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Sąd Rejonowy;
- Prokuratura Rejonowa;
- Placówki służby zdrowia;
- Szpital Powiatowy;
- Organizacje pozarządowe;
- Zespoły Interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Współpraca instytucji zaangażowanych w realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej oceniana jest pozytywnie.

Adresatami Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Radomszczańskim na lata 2017-2021 są:

osoby doświadczające przemocy w rodzinie, tj. dzieci, współmałżonkowie/partnerzy w związkach, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby stosujące przemoc w rodzinie, świadkowie przemocy w rodzinie, a także instytucje zajmujące się przemocą w rodzinie, organizacje pozarządowe i społeczność lokalna.

Realizacja celów zawartych w programie wymagała podjęcia czterech kierunków działań skierowanych do różnych odbiorców, tj.:

- **działań uprzedzających** – diagnoza problemu, informacja oraz edukacja, gdzie uzyskać pomoc skierowaną do ogółu społeczności lokalnej;
- **działań interwencyjnych** – interwencja w kryzysie w ramach oddziaływań psychologicznych, skierowana do ofiar przemocy domowej oraz działania terapeutyczne skierowane do sprawców przemocy domowej;
- **działań wspierających** – poradnictwo psychologiczne i prawne kierowane do ofiar przemocy w rodzinie;
- **działań korekcyjno – edukacyjnych** – skierowane do grupy osób stosujących przemoc w rodzinie.

Realizacja poszczególnych zadań Programu w roku 2019:

I. W zakresie działań uprzedzających zrealizowano zadania:

Realizacja Zadania 1. Cel 1.

Diagnozowanie zjawiska przemocy w celu określenia jego rozmiarów na terenie powiatu radomszczańskiego oraz określenie typu i skuteczności udzielanej pomocy wykonano poprzez nw. działania:

Instytucje zaangażowane w realizację Programu prowadzą rejestry danych, które charakteryzują zjawisko przemocy w rodzinie na terenie powiatu radomszczańskiego, uwzględniając podział na osoby pokrzywdzone przestępstwem przemocy w rodzinie oraz na osoby stosujące przemoc w rodzinie.

W 2019r. udokumentowano 180 przypadków przemocy w rodzinie. W 167 przypadkach sprawcami byli mężczyźni, w 13 przypadkach kobiety. Osoby pokrzywdzone to 162 kobiety. 18 mężczyzn i 48 dzieci.

Podobnie, jak w latach poprzednich, wraz z przemocą współwystępują najczęściej takie zjawiska z zakresu patologii społecznej, jak: alkoholizm – głównie mężczyzn, niezaradność życiowa, brak umiejętności opiekuńczo – wychowawczych, ubóstwo bądź bezrobocie.

Tabela 1. „Niebieska Karta" założona przez pracowników socjalnych OPS-ów.

Lp.	Wyszczególnienie	Sprawcy		Osoby pokrzywdzone		
		M	K	K	M	DZ
1.	Miasto Radomsko	69	7	71	7	11
2.	Miasto Kamieńsk	1	0	0	1	0
3.	Miasto Przedbórz	13	1	12	2	0
4.	Gmina Radomsko	10	0	9	1	0
5.	Gmina Dobryszyce	8	1	8	1	10
6.	Gmina Gomunice	13	0	11	2	0
7.	Gmina Gidle	15	2	12	1	5
8.	Gmina Lgota Wielka	10	1	11	0	0
9.	Gmina Kobiele Wielkie	0	0	0	0	0
10.	Gmina Kodrąb	8	1	8	0	11
11.	Gmina Ładzice	8	0	7	1	5
12.	Gmina Masłowice	4	0	4	0	0
13.	Gmina Wielgomłyny	5	0	5	1	4
14.	Gmina Żytno	3	0	4	1	2
Ogółem:		**167**	**13**	**162**	**18**	**48**

Dane Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu radomszczańskiego.

W nawiązaniu do Tab. 1 w 2019r. **MOPS w Radomsku** informuje, iż w rodzinach, w których wszczęto procedurę Niebieskiej karty wspólnie zamieszkiwało 245 osób w tym 84 dzieci. W 7 przypadkach sprawcami przemocy były kobiety. W gronie osób pokrzywdzonych znalazło się 11 dzieci, natomiast 7 osób przekroczyło 65 rok życia. **MOPS Kamieńsk**, informuje, iż na terenie Miasta osoby stosujące przemoc są w różnym wieku - młodociani oraz osoby w wieku średnim. Większość osób stosujących przemoc jest z wykształceniem podstawowym lub zawodowym, chociaż zdarzają się osoby z wykształceniem wyższym . W 4 rodzinach są małoletnie dzieci. **MGOPS w Przedborzu** informuje, iż w jednym przypadku przemoc syna jest stosowana prawdopodobnie po zażyciu substancji odurzających w innym przypadku kobieta z zaburzeniami psychicznymi – matka małoletnich dzieci – stosuje przemoc wobec partnera. W pięciu przypadkach sprawcami przemocy są ojcowie małoletnich dzieci w wieku od 35 do 54 lat. W pięciu przypadkach synowie stosują przemoc wobec ojca czy matki, w czterech przypadkach przemoc stosują mężowie wobec żon, w jednym przypadku ojciec stosuje przemoc wobec córki, w trzech przypadkach partnerzy wobec partnerek. **Gmina Radomsko** informuje, iż innymi zjawiskami sprzyjającymi występowaniu zjawiska przemocy było duże zagęszczenie osób na niewielkiej powierzchni, konflikty wielopokoleniowe oraz choroby psychiczne. Liczba osób wspólnie zamieszkujących to 31 osób, w tym 7 dzieci. Wykształcenie wyższe posiada 1 osoba (kobieta). Najmłodsza osoba podejrzana o stosowanie przemocy to 18 lat, najstarsza w wieku emerytalnym. Zjawisko przemocy w rodzinie na terenie **Gminy Masłowice** występowało w rodzinach z niskim wykształceniem, w średnim wieku. Liczba dzieci w rodzinie(średnio) – 2 dzieci. **GOPS w Ładzicach** informuje, iż liczba osób wspólnie zamieszkujących ze sprawcami to 24, w tym 5 dzieci. Wykształcenie podstawowe – 7 osób, gimnazjalne 2osoby, średnie – 3 osoby, zawodowe – 9 osób, techniczne 2 osoby oraz licencjat – 1 osoba. Wiek osób stosujących przemoc w rodzinie jest od 20 do 55 lat. Na terenie **Gminy Lgota Wielka** w 2019 roku prowadzono 11 procedur NK w 11 rodzinach. 9 procedur było wszczętych w 2019 roku, 2 to kontynuacja z 2018 roku. W rodzinach tych było 30 osób dorosłych (13K + 17M) i 6 dzieci. Ogółem osób nadużywających alkohol wśród sprawców przemocy było 5 osób – osoby te zostały wezwane na posiedzenie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W 11 przypadkach ofiarami przemocy były kobiety. Wśród ofiar przemocy 2 kobiety posiadają stopień niepełnosprawności. Jedna z tych rodzin korzysta ze świadczeń z pomocy społecznej (sprawca, pobiera zasiłek stały). **GOPS w Wielgomłynach** informuje, że rodziny z problemem przemocy są w dużym stopniu z niskim wykształceniem(podstawowe i zawodowe). Wiek sprawców przemocy powyżej 35 lat. Rodziny 2,3 i 4 osobowe. Liczba dzieci: 2 rodziny z dwojgiem dzieci. W jednym przypadku sprawca (ojciec) znęcał się nad dorosłym synem. W **Gminie Gidle** wiek ofiar – dzieci: 3-6-11-13-17 lat, trzy ofiary w wieku około 35 lat, dwie osoby w wieku około 40 lat, trzy w wieku około 50 lat, jedna w wieku 60 roku życia, dwie około 65 r.ż, jedna po 70 roku życia. Wiek sprawców – Troje sprawców około 30 lat, pięciu w wieku około 40 lat, sześciu powyżej 50 lat i troje powyżej 60 lat. Zjawisko przemocy wynikało z problemów z uzależnieniem oraz sprawami majątkowymi. Na terenie **Gminy Kodrąb** liczba osób wspólnie zamieszkujących to dwie rodziny 4-osobowe (w tym po 2 dzieci), dwie rodziny 3-osobowe(bez dzieci), jedna rodzina 5-osobowa (w tym 3 dzieci), jedna rodzina 6-osobowa(4 dzieci) i dwie rodziny 2-osobowe (bez dzieci). Liczba dzieci w rodzinie: 11. Wykształcenie podstawowe lub zawodowe. Wiek osób stosujących przemoc w rodzinie to 25-72 lata. **Gmina Żytno** informuje, że w 2019 roku przemoc występowała w 3 rodzinach, liczba osób w rodzinie wynosi 10, liczba dzieci w rodzinie – 2. Osoby o wykształceniu zawodowym i podstawowym, w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Główną przyczyną przemocy był alkoholizm, bezrobocie oraz awanturniczy tryb życia. **Gmina Gomunice** informuje, iż 3 procedury w rodzinach posiadających przynajmniej jedno dziecko – jedna rodzina (2 dzieci); w 1 procedurze sprawca jest osobą

niepełnosprawną; jeden sprawca jest w wieku emerytalnym; dwie osoby pokrzywdzone są emerytami, trzy osoby pokrzywdzone są osobami niepełnosprawnymi.

Realizacja Zadania 1. Cel 2.

Przekazywanie społeczności lokalnej informacji o instytucjach i miejscach udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy wykonano poprzez nw. działania:

a) **instytucje zaangażowane w realizacje Programu** informują społeczność powiatu radomszczańskiego o skutkach przemocy w rodzinie, promują treści obalające mity i stereotypy usprawiedliwiające stosowanie przemocy poprzez:

- organizowanie akcji informacyjnej w budynkach użyteczności publicznej w postaci ulotek, broszur, plakatów dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie;
- pracownicy socjalni przekonują do zgłaszania przypadków przemocy w rodzinie do ośrodków pomocy społecznej;
- W gminie Żytno rozpowszechniono 40 sztuk ulotek i 10 sztuk plakatów profilaktyczno - informacyjnych
- plakaty i ulotki w miejscach użyteczności publicznej
- informacje nt. przemocy w lokalnym biuletynie informacyjnym
- ulotki zamieszczone na tablicach ogłoszeń w GOPS
- Pogadanki i prelekcje organizowane w szkołach dla dzieci i młodzieży uczącej się w nich oraz ich rodziców
- Każda ze szkół działających na terenie Gminy Wielgomłyny (3 szkoły podstawowe) organizuje działania informacyjne dla rodziców i uczniów. Przy GOPS w Wielgomłynach istnieje Punkt Konsultacyjny dla ofiar przemocy i ich sprawców. Przy punkcie Konsultacyjnym w widocznym miejscu umieszczone są plakaty na temat przemocy, uzależnień oraz z informacją „Niebieskiej Linii". Opracowane zostały ulotki na temat przemocy wobec osób dorosłych i wobec dzieci. Są dystrybuowane bezpłatnie. Umieszczone są przy punkcie konsultacyjnym. Zostały przekazane także do 3 szkół działających na terenie urzędu gminy, GOZ, GOKiS w Wielgomłynach.
- W ramach kampanii „19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci i młodzieży w ZSP w Gorzędowie odbyło się spotkanie członków ZI z rodzicami.
- Przedstawienia teatralne – profilaktyczne na temat przemocy w rodzinie oraz przemocy rówieśniczej (Gmina Żytno).
- W maju 2019r. GOPS w Kodrębie zorganizował akcję informacyjną polegającą na rozwieszeniu plakatów oraz rozdysponowaniu ulotek informacyjnych w instytucjach oraz obiektach użyteczności publicznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.
- Zgodnie z wytycznymi Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (pkt 3.1.1 i pkt 3.1.2) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku opracowało i przekazało informator instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności programy korekcyjno – edukacyjne, do wszystkich Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu, Prokuratury Rejonowej w Radomsku, Prezesowi Sądu Rejonowego w Radomsku, Komendantowi Powiatowej Policji w Radomsku. Ponadto przesyłano informacje dotyczące Specjalistycznego Poradnictwa i Interwencji Kryzysowej udzielanej przez tut. PCPR z prośbą zapoznanie się z treścią ww. informacji oraz upublicznienie.

b) w zakresie pogłębiania i aktualizacji wiedzy na temat rozmiarów przemocy w środowisku lokalnym instytucje zaangażowane w realizację programu przekazują:

- Pracownicy MGOPS w Przedborzu udzielają informacji dotyczących instytucji udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Również na plakatach znajdujących się w budynkach użyteczności publicznej widnieją numery bezpłatnych infolinii, pod którymi osoby dotknięte przemocą mogą uzyskać pomoc. Na tablicy informacyjnej MGOPS w Przedborzu umieszczona jest informacja dla osób i rodzin będących ofiarami przemocy wraz z numerami telefonów i godzinami urzędowania.
- broszury, ulotki wywieszone w MOPS, szkołach, przychodniach, policji
- Organizowanie akcji informacyjnej w budynkach użyteczności publicznej w postaci broszur, ulotek, plakatów dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie: w/w akcje informacyjne organizowane są na terenie Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz szkołach z terenu gminy Ładzice.
- W gminie Masłowice akcja informacyjna na temat przemocy trwa cały czas poprzez propagowanie ulotek i broszur oraz plakatów wywieszanych w budynkach użyteczności publicznej
- Dystrybucja broszur o tematyce przeciwprzemocowej do instytucji i placówek działających na terenie Gminy Lgota Wielka
- W dniu 30.10.2019 r. pracownicy MOPS w Radomsku przeprowadzili szkolenie adresowane do dzielnicowych i funkcjonariuszy Ogniwa Patrolowo-Interwencyjnego w Radomsku, natomiast w dniu 06.11.2019r. szkolenie, w którym oprócz dzielnicowych wzięli udział kuratorzy Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz w sprawach rodzinnych i nieletnich. Obydwa szkolenia obejmowały specyfikę funkcjonowania osób doświadczających przemocy w rodzinie jak i osób stosujących przemoc, zasady kontaktu i pracy z takimi osobami, motywowanie do zmian zachowania oraz prawne aspekty przeciwdziałania w przemocy w rodzinie. Analizowano interdyscyplinarny charakter pomocy rodzinom w sytuacjach kryzysowych. Przeszkolono ogółem 56 osób.

Realizacja Zadania 2. Cel 2

Edukacja rodziców, nauczycieli oraz dzieci i młodzieży w zakresie psychologii konfliktów, sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją swoją i rówieśników, osiągnięto poprzez nw. działania:

Działania w tym zakresie realizuje w szczególności **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Radomsku oraz szkoły powiatowe** i tak:

a) w zakresie psychoedukacji rodziców na temat właściwych metod wychowawczych oraz komunikacji z dzieckiem przeprowadzono:

- 18 szkoleń, w których wzięły udział 446 osób,

b) w zakresie zajęć psychoedukacyjnych dla uczniów na temat konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, efektywnych sposobów radzenia sobie ze stresem, skutecznych sposobów uczenia się, zwiększania samoświadomości i akceptacji siebie, profilaktyki uzależnień i przemocy przeprowadzono:

- 244 szkoleń dla 2.789 osób.

Ponadto przeprowadzono 7 innych zajęć grupowych dla 17 uczestników. Zorganizowano także 5 innych projektów wychowawczych, w których uczestniczyło 46 osób.

Działania realizowane przez **Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w Radomsku** nadzorowaną przez Wydział Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku, przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Działanie	Liczba szkoleń/zajęć *	Liczba uczestników
1.	Psychoedukacja rodziców na temat właściwych metod wychowawczych oraz komunikacji z dzieckiem	18	446
2.	Zajęcia psychoedukacyjne dla dzieci dotyczące konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, efektywnych sposobów radzenia sobie ze stresem itp.	244	2789
3.	Inne zajęcia grupowe dla dzieci	7	17
4.	Doradztwo i poradnictwo rodzinne	-	-
5.	Inne	5	46

Dane Wydziału Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku

Tematyka prowadzonych szkoleń /zajęć

Dla dzieci i młodzieży:

1. „Jak komunikować się z ludźmi?"
2. „Stres i sposoby radzenia sobie z nim"
3. „Przemoc rówieśnicza"
4. „Profilaktyka uzależnień"
5. „STOP cyberprzemocy"
6. „Jak bezpiecznie korzystać z internetu?"
7. „Internet bez hejtu"
8. „Komunikacja bez przemocy"

Dla rodziców:

1. „Interwencje kryzysowe"
2. „Rozwiązywanie problemów wychowawczych"
3. „Zagrożenie w internecie"
4. „Profilaktyka uzależnień"
5. „Jak rozmawiać z dzieckiem?"
6. „Jak pomagać dziecku w rozwiązywaniu problemów?"
7. „Depresja u młodzieży"
8. „Jak reagować na trudne sytuacje wychowawcze?"

Działania realizowane przez **szkoły powiatowe** nadzorowane przez Wydział Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku, przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Działanie	Liczba szkoleń/zajęć *	Liczba uczestników
1.	Psychoedukacja rodziców na temat właściwych metod wychowawczych oraz komunikacji z dzieckiem	16	810
2.	Zajęcia psychoedukacyjne dla dzieci dotyczące konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, efektywnych sposobów radzenia sobie ze stresem itp.	68	1880
3.	Inne zajęcia grupowe dla dzieci	30	860
4.	Doradztwo i poradnictwo rodzinne	19	76
5.	inne	Zajęcia psychoedukacyjne dla uczniów „Tolerancja w relacjach"- 12	250

Dane Wydziału Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku

Tematyka prowadzonych szkoleń/zajęć:

1. „Jak być asertywnym", „Konformizm i nonkonformizm",
2. „Mowa werbalna i niewerbalna"
3. „Konflikty, rodzaje i sposoby ich rozwiązywania"
4. „Negocjacje – metody i cel",
5. „Stres egzaminacyjny – wróg czy sprzymierzeniec?"
6. „Seksting – rejestrowanie, wysyłanie i upublicznianie zdjęć w internecie",
7. „Rola rodzica we wspieraniu dziecka ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się"
8. „Zdrowie psychiczne i korzystanie z wsparcia psychologicznego"
9. Radzenie sobie ze stresem"
10. „Jak radzić sobie z trudnymi emocjami"
11. „Było sobie ciało"
12. „Doskonali w niedoskonałości"
13. „Jak nie potrzebować psychologa"
14. „Jak radzić sobie ze stresem"
15. „Inteligencja emocjonalna w praktyce"
16. „Trzeba chodzić do szkoły" Po co mi szkoła?"
17. „Profilaktyka uzależnień"
18. „Masz jedno życie"
19. „Odpowiedzialność karna nieletnich"
20. „Zajęcia w ramach projektu MDK – Kino szkoła"

21. „Jak radzić sobie ze stresem – spotkanie z psychologiem"
22. „Stworzeni do rozwoju"-spotkanie z psychologiem"
23. „Inteligencja emocjonalna – jak nie potrzebować psychologa- zajęcia psychoedukacyjne"
24. „Budowanie właściwych relacji koleżeńskich" – zajęcia z pedagogiem
25. „Mówimy nie przemocy" – udział w happeningu
26. „ARS czyli jak dbać o miłość" – program profilaktyczny
27. „Stres w szkole"
28. „Stop agresji fizycznej"
29. „Stop agresji psychicznej"
30. „Moja tolerancja wobec odmienności"
31. „Akceptacja w grupie rówieśniczej"
32. „O relacjach..." – warsztaty dla wychowanków i ich rodziców / opiekunów dotyczących poprawy kondycji psychicznej w relacjach międzyludzkich,
33. „Znaczenie słowa w relacjach" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
34. „Tolerancja wobec innych" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
35. „Alkohol – uzależnienie czy zabawa" – problem spożywania alkoholu, skutki społeczne – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
36. „Poszanowanie godności drugiego człowieka", „Czy potrafię okazywać szacunek.. czyli godność istotą społeczeństwa" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
37. „Znowu mu się nie udało! Czyli o tym, jak wesprzeć dziecko mierzące się z porażkami" – pedagogizacja rodziców
38. „Prawa dziecka, prawa człowieka" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
39. „Etyka słowa" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą
40. „Odpowiedzialność karna za groźby i język nienawiści w świecie wirtualnym i realnym" – zajęcia psychoedukacyjne z młodzieżą z udziałem przedstawicieli KPP w Radomsku
41. Zajęcia na temat agresji i przemocy (także w rodzinie) – współczesne problemy młodzieży
42. Profilaktyka przemocy i agresji
43. Komunikacja i rozwiązywanie problemów w rodzinie
44. Stres pod kontrolą, radzenie sobie ze stresem"

Ponadto realizowano

- Zajęcia w ramach doradztwa zawodowego
- Zajęcia adaptacyjno-integracyjne – współpraca grupowa
-Zajęcia tematyczne podczas godzin wychowawczych na temat rozwiązywania problemów radzenia sobie ze stresem, komunikacji w rodzinie, przemocy i agresji.
- Realizacja szkolnych programów działań profilaktycznych lub wybranych elementów tych programów
- Zajęcia integrujące młodzież w placówce oraz poradnictwo indywidualne
- Trudności wieku rozwojowego osób z niepełnosprawnością intelektualną

- Gry i zabawy integrujące zespół klasowy „Pomoc koleżeńska – co to jest i na czym polega?"; Przypomnienie zasad współżycia w grupie, okazywanie sobie zrozumienia i szacunku; Sposoby rozwiązywania konfliktów rówieśniczych i radzenia sobie ze stresem, Grzeczność na co dzień – przypomnienie o konieczności używania zwrotów grzecznościowych.
- Zajęcia relaksacyjne, wyciszające napięcie psychoruchowe
- Indywidualne konsultacje dla rodziców – omawianie bieżącej sytuacji rodzinnej

W zakresie udzielania profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą na terenie szkół i placówek oświatowych, dwoje dzieci skorzystało z pomocy z prowadzenia interwencji kryzysowej, a udzielona została jedna porada. Ze wsparcia psychologicznego skorzystała jedna kobieta oraz jedno dziecko, a porad ogółem zostało udzielonych 5. Wsparcie pedagogiczne zostało udzielone 4 kobietom oraz 3 dzieci, a liczba udzielonych porad wynosiła 13.

II. W zakresie działań interwencyjnych zrealizowano następujące zadania:

Realizacja Zadania 1. Cel 3.
Udzielanie profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i pozostającym w rodzinie, w dotychczasowym miejscu zamieszkania lub pobytu osiągnięto poprzez wykonanie działań przedstawionych w tabeli poniżej:

Tabela 2. Typy działań podjętych przez OPS-y na terenie powiatu w ramach pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą domową.

Lp.	Działanie	Liczba osób korzystających z pomocy			Liczba udzielonych porad
		K	M	Dzi.	
1.	Prowadzenie interwencji kryzysowej	8	1	10	88
2.	Udzielanie wsparcia w postaci poradnictwa psychologicznego	6	4	7	477
3.	Udzielanie wsparcia w postaci poradnictwa prawnego	1	1	0	185
4.	Udzielanie wsparcia w postaci poradnictwa pedagogicznego	5	3	22	218
5.	Udzielanie wsparcia w postaci pracy socjalnej	193	75	40	457
6.	Udzielanie wsparcia w postaci aktywizacji zawodowej	18	2	0	20
7.	Propagowanie telefonu interwencyjno - informacyjnego „Niebieska linia"	37	8	8	52
	Razem:	**268**	**94**	**87**	**1497**

Dane Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu radomszczańskiego.

* w podziale na K/M/Dzi w pkt.1 nie zostały uwzględnione dane z MOPS Radomsko z uwagi na brak rejestrów w tym zakresie, jednakże jest prowadzony ogólny rejestr udzielanych porad, co zostało uwzględnione, w liczbie udzielonych porad
* w podziale na K/M/Dzi w pkt.2, 3 i pkt. 4 nie zostały uwzględnione dane z MOPS Radomsko z uwagi na brak rejestrów w zakresie podziału na płeć (DO ŁĄCZNEJ SUMY WYKAZANEJ W TABELI DODANE ZOSTAŁO W PKT.2 45 OSÓB DOROSŁYCH (W LICZNIE OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY ORAZ 24 OSOBY DOROSŁE W PKT.4 W LICZBIE OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY.)
* W pkt. 3 MOPS brak danych

Z danych dostarczonych przez OPS-y wynika, że liczba dorosłych korzystających z pomocy to 362 osób. Dzieci, które korzystały z różnych form pomocy było 87.

Z różnorodnych form wsparcia najczęściej korzystają kobiety (**268**). W większości udziela się wsparcia psychologicznego oraz wsparcia w postaci pracy socjalnej. Pracownicy instytucji współpracujących w zakresie realizacji Programu propagują telefon interwencyjno - informacyjny „Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy Niebieska linia – 800-120-002".

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku realizuje działania w ramach **Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego.** Mieszkańcy powiatu dotknięci problemem przemocy domowej mogą uzyskać pomoc ze strony n/w specjalistów:

- prawnika – porady z zakresu prawa rodzinnego w szczególności dot. alimentów, rozwodu, separacji, władzy rodzicielskiej, opieki nad dziećmi, a także z zakresu prawa karnego,
- pracownika socjalnego – wizyty w środowiskach rodzinnych dotkniętych przemocą, rozpoznawanie sytuacji, kierowanie do specjalistów i właściwych instytucji, informowanie o prawach i uprawnieniach, pomoc w dokumentowaniu przemocy – procedura „Niebieskiej karty", współpraca z policją,
- psychologa - pomoc psychologiczna, porady w stanach: kryzysu emocjonalnego, trudności wychowawczych, konfliktów rodzinnych, małżeńskich, radzenia sobie w sytuacjach związanych ze stratą kogoś bliskiego itp.
- pedagoga - porady w zakresie radzenia sobie z problemami wychowawczymi z dziećmi w rodzinach dotkniętych przemocą domową.

W zakresie poradnictwa i pomocy psychologiczno - pedagogicznej realizowano wsparcie dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
W 2019r. rodziny zastępcze oraz dzieci przebywające w rodzinnych formach pieczy zastępczej mogły korzystać z pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz socjalnej w PCPR. W ww. okresie udzielono 650 porad.
Ponadto systematycznie prowadzony jest monitoring rodzin zastępczych, celem określenia stopnia zaspokajania potrzeb dziecka umieszczonego w pieczy oraz dokonywana jest ocena sytuacji bytowej i mieszkaniowej ww.

Rodziny zastępcze mogły korzystać również ze wsparcia prawnika, a porady dotyczyły w szczególności prawa rodzinnego, alimentów, rozwodów, separacji, władzy rodzicielskiej, opieki nad dziećmi, a także prawa karnego (porady dla rodziców zastępczych). W 2019r. z tej pomocy skorzystało 43 osoby, którym udzielono 56 porad. Z porad prawnika w 2019r. nie skorzystała żadna osoba dotknięta przemocą w rodzinie.
W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku w zakresie interwencji kryzysowej udzielono łącznie 293 porady psychologiczne (w tym 1 osoba – kobieta dotknięta przemocą w rodzinie skorzystała z 1 porady psychologicznej).

Ponadto 6 dzieci (4 chłopców,2 dziewczynki) zostało odebranych z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie (w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). 5 zostało umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, a 1 w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Osobom doświadczającym przemocy, będącym mieszkańcami powiatu, wsparcia specjalistycznego udzielają również OPS-y i tak:

- **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Radomsku:**
  - porady prawnika (zatrudnionego na ½ etatu),
  - porady psychologa (zatrudnionego na ½ etatu).
  - porady pedagoga (zatrudnionego na ½ etatu).
- **Gmina Lgota Wielka:**
  - Na terenie gminy Lgota Wielka nie ma dostępu do poradnictwa specjalistycznego – nie zatrudnia się ogólnie dostępnego psychologa, pedagoga i prawnika
- **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żytnie:**
  - pomoc psychoterapeuty dla ofiar przemocy i sprawców przemocy (4 godziny 1 raz w miesiącu),
- **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gidlach**:
  - porady prawnika (2 razy w tygodniu, 8 godzin tygodniowo),
  - porady psychologa (12 godzin 1 raz w miesiącu).
- **Punkt Konsultacyjny w Gminie Gomunice -** udziela wsparcia terapeuta do spraw uzależnień przy GKRPA w każdą sobotę po 2 godziny.
- **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kamieńsku udziela wsparcia w ramach Punktu Konsultacyjnego:**
  - terapeuta uzależnień (2 razy w tygodniu po 2 godziny)
- **Gmina Przedbórz:**
  - porady psychologa zatrudnionego w Samodzielnym Zespole Opieki Zdrowotnej w Przedborzu (czwartki od 11 do 16 - 5 godzin)
- **Gmina Ładzice:**
  - porady psychologa (2 raz w miesiącu, w godzinach popołudniowych)
  - bezpłatna pomoc prawna – 3 razy w tygodniu
  - dyżur dzielnicowego – 4 razy w miesiącu
- **Gmina Kobiele Wielkie:**
  - Punkt konsultacyjny w drugi i ostatni wtorek miesiąca w godz. Od 14.00 do 16.00.
  - Punkt pomocy prawnej w Kobielach Wielkich czynny w poniedziałek w godzinach: 8:00 - 12:00, wtorek w godzinach: 8:00 - 12:00.
- **Gmina Kodrąb:**
  - Brak poradnictwa psychologicznego i prawnego na terenie gminy Kodrąb. Uczniowie szkół podstawowych w Kodrębie i Rzejowicach mogą skorzystać ze wsparcia psychologa i pedagoga szkolnego.
- **Gmina Wielgomłyny:**
  - Porady prawnika (3 razy w tygodniu 1 przez 2 godziny oraz 2 dni po 5 godzin).
- **Gmina Masłowice:**
  - Brak na terenie Gminy porad psychologa i prawnika.
- **Gmina Radomsko:**
  - Brak poradnictwa psychologicznego i prawnego na terenie gminy
- **Gmina Dobryszyce:**
  - Brak poradnictwa psychologicznego i prawnego na terenie gminy

W poszczególnych gminach powiatu radomszczańskiego działają **Zespoły Interdyscyplinarne,** które wykonują zadania określone w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w Rodzinie i gminnych programach przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy. Członkami zespołów są specjaliści instytucji działających w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zadaniem Zespołów Interdyscyplinarnych jest integrowanie i koordynowanie działań jednostek wchodzących w ich skład oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Sprawy rodzin dotkniętych przemocą są rozpatrywane indywidualnie.
Pracownicy OPS-ów na bieżąco monitorują trudne sytuacje rodzin, udzielają porad w celu rozwiązywania konkretnych problemów. Monitorowanie sytuacji rodziny jest realizowane poprzez utrzymywanie stałego kontaktu, szczególnie z ofiarami przemocy.

Na terenie Miasta Radomsko odbyły się 4 posiedzenia członków. W 2019 roku, w ogólnej liczbie 87 wypełnionych formularzy „Niebieska karta – A", 76 z nich stanowiły Karty wszczynające procedurę, a 11 formularzy dotyczyło kolejnych przypadków przemocy rodzinie w trakcie trwającej procedury. Ogółem na posiedzeniach ZI w 2019 roku poddano analizie 83 Niebieskie Karty, zamknięto procedury 78 NK, natomiast w przypadku 5 spraw ustalono, że należy kontynuować pracę z rodziną. W 66 rodzinach stwierdzono ustanie przemocy, natomiast w 12 przypadkach powodem zakończenia procedury NK było rozstrzygnięcie o braku zasadności podejmowanych działań. W 2019 roku procedurą Niebieskie Karty objęto 153 rodziny. Odbyło się 477 spotkań członków grup roboczych. Wypełniono 114 formularze Niebieska Karta – C oraz 99 formularzy Niebieska Karta – D. W 78 sprawach członkowie ZI w podjętych głosowaniach uznali za zasadne zakończenie procedur „Niebieskie Karty". W 2019 roku w oparciu o procedurę Niebieskie Karty podjęto 108 planowanych działań w środowiskach rodzin dotkniętych przemocą.
Pracownicy MOPS w Radomsku brali udział w szkoleniu „Przemoc w relacjach – wobec dzieci, dorosłych, osób starszych i z niepełnosprawnościami"-łącznie 3 osoby. Odbyły się również 4 superwizje z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięło udział 9 osób.
Realizacja procedury „Niebieskie Karty" odbywa się przy współpracy pracowników socjalnych MOPS z funkcjonariuszami Komendy Powiatowej Policji, kuratorami sądowymi, pedagogami szkolnymi, którzy powoływani są w skład grup roboczych.
W Gminie Kamieńsk Zespół Interdyscyplinarny pracował nad 4 przypadkami przemocy w rodzinie. Realizowano 7 procedur „Niebiskiej karty". Zamknięto 4 „Niebieskie Karty".
W Gminie Radomsko odbyły się 4 posiedzenia członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Realizowano 12 procedur Niebieskiej Karty, a 6 procedur zamknięto. Interwencji brak. Działania planowane w środowiskach związanych z występowaniem przemocy w rodzinie –4 informacje do Prokuratury, 1 wniosek do Sądu o wgląd w sytuację rodzinną; 3 wnioski do GKRPA.
W Gminie Dobryszyce realizowano procedurę „Niebieskiej Karty" w 11 rodzinach. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego zbierali się 4 – krotnie w 2019 roku. Zakończono procedurę „Niebieskiej Karty" w 7 rodzinach. Podjęto 11 interwencji/planowanych działań w środowiskach związanych z występowaniem przemocy w rodzinie.
W Gminie Gomunice odbyło się 5 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedurę „Niebieskiej Karty" realizowano w 13 rodzinach. Postępowanie zakończono w 7 przypadkach. Brak interwencji. Zawiadomień do prokuratury było 4, wniosków do GKRPA – 4.

W Gminie Gidle odbyło się 6 posiedzeń członków Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2019 roku założono 17 niebieskich kart. Do końca roku 2019 zakończono 11 procedur niebieskiej karty. Część z powodu ustania przemocy, a część z braku zaradności podejmowanych działań.
W Gminie Lgota Wielka odbyło się 25 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedurę „Niebieskiej Karty" realizowano w 11 przypadkach. W 7 przypadkach zakończono postępowanie.
W Gminie Masłowice odbyło się 10 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedurę „Niebieskiej Karty" realizowano w 4 rodzinach. Postępowanie zostało zakończono w 4 przypadkach. Podjęto 10 interwencji/planowanych działań w środowiskach związanych z występowaniem przemocy w rodzinie .
W Gminie Wielgomłyny miały miejsce 4 posiedzenia członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedura „Niebieskiej Karty" była realizowana w 5 przypadkach. Liczba zakończonych postępowań – 3. Podjęto 12 interwencji/planowanych działań w środowiskach związanych z występowaniem przemocy w rodzinie .
W Gminie Ładzice odbyło się 8 posiedzeń członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedurę "Niebieskiej Karty" realizowano w 10 rodzinach. Postępowanie zostało zakończone w 4 przypadkach.
W Gminie Kodrąb odbyło się 6 posiedzeń członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedura „Niebieskiej Karty" była realizowana w 11 rodzinach. W roku 2019 wpłynęło 8 Niebieskich kart, 3 z nich zostały założone przez Policję, 4 przez pracownika GOPS w Kodrębie. Jedna wpłynęła z MOPS w Radomsku. W wyniku ustania przemocy w rodzinie procedura „Niebieskiej Karty" została zamknięta w 4 rodzinach, po czym w jednej z tych rodzin procedura „Niebieskiej karty" została założona ponownie. Pracownik socjalny jechał w miejsce zamieszkania rodziny, w której miała występować przemoc w celu zweryfikowania sytuacji, przeprowadzenia rozmowy z wszystkimi jej członkami. Osoby dotknięte przemocą informował o możliwościach uzyskania pomocy psychologicznej, socjalnej, pedagogicznej. Udzielał pomocy socjalnej, udzielał pomocy finansowej lub rzeczowej jeśli istniała taka potrzeba. W przypadku, gdy w rodzinie były małoletnie dzieci powiadamiał szkołę o sytuacji w danej rodzinie i potrzebie podjęcia odpowiednich działań w stosunku do uczniów. Pracownik socjalny podejmował też próby kontaktu ze sprawcą przemocy, w celu poinformowania go o konsekwencjach jego zachowania, możliwościach udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w stosunku do osób uzależnionych od alkoholu kierował pisma do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o podjęcie stosownych działań będących w jej kompetencji. Pracownik socjalny występował z wnioskami do Prokuratury, na Policję o wszczęcie postępowania przygotowawczego w sprawie znęcania się nad rodziną.
W Gminie Kobiele Wielkie odbyły się 4 posiedzenia członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedura „Niebieskiej Karty" była realizowana w 5 rodzinach. Zakończono 4 postępowania. Podjęto 5 interwencji w tym zakresie.
Na terenie Miasta i Gminy Przedbórz odbyło się 20 posiedzeń członków. Realizowanych było 14 kart, 6 z nich było zakończonych.
W Gminie Żytno odbyły się 4 posiedzenia członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Procedura „Niebieskiej Karty" była realizowana w 3 rodzinach. Liczba osób objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego – 10 (w tym 6 kobiet i 4 mężczyzn). Liczba utworzonych grup roboczych – 3. Liczba spotkań grup roboczych – 4. Postępowanie zakończono w 2 przypadkach. Podjęto 6 interwencji.

Zespoły Interdyscyplinarne i powoływane grupy robocze podejmowały działania zmierzające do złagodzenia skutków przemocy przez realizację programu ochrony ofiar przemocy z udziałem policji, prokuratury i kuratorów sądowych (skierowano wnioski do sądu

o wgląd w sytuacje dzieci, zgłaszano przestępstwa do prokuratury, kierowano osoby dotknięte przemocą do psychologa, itp.). W powyższych sprawach zespoły i grupy robocze prowadzą dokumentację, która zawiera w szczególności „Niebieskie Karty", protokoły z posiedzeń grup roboczych, opis problemów do rozwiązania i informacje o podjętych działaniach.
Na terenie naszego powiatu widoczny jest brak specjalistycznej placówki w postaci Ośrodka Interwencji Kryzysowej, który udzielałby kompleksowego wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową i szeroko pojętym kryzysem włącznie z czasowym schronieniem.

Realizacja Zadania 2. Cel 3.
Zapewnienie bezpiecznego schronienia osobom i rodzinom doświadczającym przemocy, zmuszonych do opuszczenia miejsca dotychczasowego zamieszkania lub pobytu, wykonano w oparciu o nw. działania:

Miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej podejmowały działania mające na celu zapewnienie osobom doświadczającym przemocy bezpiecznego schronienia, pomocy specjalistycznej i socjalnej. Większość Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu radomszczańskiego zapewniając schronienie ofiarom przemocy domowej współpracuje ze stowarzyszeniami funkcjonującymi na terenie naszego powiatu, w szczególności z Centrum Pomocy Bliźniemu MONAR – MARKOT z/s w Klizinie, Stowarzyszeniem „PANACEUM" w Radomsku, Stowarzyszeniem „PANACEUM" w Cielętnikach", „Stowarzyszeniem Przyjaciół Ziemi Przedborskiej w Przedborzu", Stowarzyszeniem Pomocy „PRZEBUDZENIE" w Kolonii Piaszczyc, Klubem Abstynenckim „Można inaczej", oraz Abstynenckim Klubem Wzajemnej Pomocy „Szansa". Miasto Radomsko dysponuje mieszkaniem interwencyjnym. W okresie sprawozdawczym bezpieczne schronienie zostało zapewnione łącznie 2 osobom, 1 kobiecie oraz 1 mężczyźnie dotkniętym przemocą domową (MOPS Radomsko).

Realizacja Zadania 3. Cel 3.
Podejmowanie właściwych działań w stosunku do sprawców przemocy w celu zwiększenia zakresu bezpieczeństwa osoby krzywdzonej osiągnięto poprzez działania Prokuratury Rejonowej, Komendy Powiatowej Policji i Sądu Rejonowego w Radomsku.

W 2019r. Komenda Powiatowa Policji w Radomsku sporządziła 125 notatek urzędowych – „Niebieska Karta" o przemocy w rodzinie. W 65 przypadkach dotyczyły one mieszkańców miasta Radomska, a 60 dotyczyło mieszkańców wsi. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą domową to 144, w tym 111 kobiety, 22 mężczyzn i 11 małoletnich. Ogólna liczba osób, co których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie to 127, w tym 118 mężczyzn, 8 kobiet oraz 1 nieletni. W toku podejmowanych interwencji zatrzymano 80 osób, co do których istnieje podejrzenie, że są sprawcami przemocy w rodzinie, w tym 78 mężczyzn i 2 kobiety. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu to 105 osób, w tym 102 mężczyzn oraz 3 kobiety. Funkcjonariusze policji w 2019r. zarejestrowali 103 przypadki stosowania przemocy fizycznej, 138 przypadków przemocy psychicznej, 4 przypadki przemocy seksualnej oraz 4 przypadki innego rodzaju przemocy. Nie zarejestrowano przypadków przemocy ekonomicznej. Liczba informacji o przemocy domowej przesłanych do Ośrodków Pomocy Społecznej to 125.

W 2019r. w powiecie radomszczańskim KPP w Radomsku w 120 przypadkach wszczęło postępowanie przygotowawcze wobec osób naruszających dyspozycje o czyn z art. 207 § 1 KK, natomiast w 16 przypadkach wydano postanowienie o odmowie ich wszczęcia.

Prokuratura Rejonowa w Radomsku zarejestrowała 150 spraw z art. 207 § 1,2,3 KK dotyczących fizycznego i psychicznego znęcania się. Jest to zauważalny spadek w porównaniu do roku 2018 gdzie tych spraw zarejestrowano 180. Ponadto prokuratorzy uczestniczą w licznych spotkaniach, w których przybliżany jest problem przemocy w rodzinie jak i skutki takich czynów. Spotkania są organizowane w II Liceum Ogólnokształcącym w Radomsku. Prokuratorzy Prokuratury Rejonowej w Radomsku biorą czynny udział w posiedzeniach: Zespołu Interdyscyplinarnego w Radomsku, Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Radomsko. Prokuratura Rejonowa w Radomsku w roku 2019 przystąpiła do Partnerskiego Zespołu Kooperacyjnego w Gminie Miasto Radomsko.

Działania Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w Radomsku wobec sprawców przemocy domowej przedstawia Tabela Nr 3.

Tabela Nr 3. Osądzenia Sądu Rejonowego w Radomsku wg rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie w 2019r.

Lp.	Osądzenia wg rodzajów przestępstw	Liczba osób
1.	**Osoby skazane ogółem** w tym: – kara pozbawienia wolności	71
2.	**Osoby skazane na karę pozbawienia wolności w stosunku do których orzeczono:** – bezwzględną karę pozbawienia wolności – warunkowo zawieszono karę pozbawienia wolności	 28 25
3.	**Orzeczono następujące środki karne, co do skazanych:** – zakaz kontaktowania się z określonymi osobami – nakaz powstrzymywania się od kontaktowania i zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób – dozory kuratorskie – zakaz zbliżania się do określonych osób – nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	 9 3 23 19 2

Dane Sądu Rejonowego w Radomsku (II Wydział Karny)

Ponadto wg informacji Komendy Powiatowej Policji w Radomsku w celu ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie, dzielnicowi w ramach swoich zadań i kompetencji podejmują działania na rzecz przeciwdziałania powyższemu zjawisku, zgodnie z założeniami zawartymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „ Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta", jak również wytycznymi nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 07.12.2015r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty". W związku z powyższym dzielnicowi monitorują sytuację rodzin dotkniętych przemocą m.in. poprzez systematyczne wizyty w środowisku, których częstotliwość uzależniona jest od potrzeb wynikających z aktualnej sytuacji rodziny, której problem dotyczy. Policjanci - dzielnicowi jak również profilaktyk społeczny w ramach swoich obowiązków przeprowadzają prelekcje w szkołach na terenie miasta i gmin, mające na celu uwrażliwienie młodzieży na zjawisko przemocy oraz reagowanie na jego przejawy

poprzez powiadamianie służb odpowiedzialnych za realizację zadań w przedmiotowym zakresie. Aktywnie uczestniczą również w każdym przedsięwzięciu związanym z przedmiotową problematyką, organizowanym przez przedmioty policyjne, jak i poza policyjne. Wszelkie działania czynione w środowisku, a przede wszystkim wnikliwe rozpoznanie sytuacji w rodzinie, jej oczekiwań i potrzeb, służą podjęciu szeregu inicjatyw, które przejawiają się również w postaci:

- wystąpień skierowanych do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - 17
- wystąpień do Sądu Rodzinnego o wgląd w sytuację rodzinną - 113

Realizacja Zadania 1. Cel 4.

Doskonalenie kadr zawodowych pracujących na rzecz przeciwdziałania przemocy:

Pracownicy instytucji zaangażowanych na terenie powiatu radomszczańskiego w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie brali udział w 2019r. w szkoleniach tematycznych dotyczących przemocy. Tematyka szkoleń obejmowała m. in. takie zagadnienia jak: „Asystent jako ważne ogniwo na rzecz ochrony dziecka przed przemocą – Jak rozpoznać czy dziecko jest ofiarą? – 2 osoby(GOPS Ładzice) „Procedura Niebieska Karta. Kompleksowe szkolenie dla Służb i Instytucji" – 5 pracowników MGOPS w Przedborzu zostało objętych szkoleniem.
Pracownicy będący członkami ZI w Gminie Gomunice uczestniczyli w szkoleniu pt. „Przemoc w relacjach rodzinnych wobec dzieci, dorosłych, osób starszych i z niepełnosprawnością" (3 osoby).
Pracownicy MOPS w Radomsku objęci byli szkoleniem „Przemoc w relacjach rodzinnych – wobec dzieci, dorosłych, osób starszych i z niepełnosprawnościami". W szkoleniu udział wzięły 3 osoby. Odbyły się również 4 superwizje z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięło udział 9 osób.
Pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Radomsku brali udział w szkoleniach nt. „Przemoc w relacjach rodzinnych wobec dzieci, młodzieży, osób starszych z niepełnosprawnością" (2 osoby); „Współpraca środowisk pomocowych, systemu oświaty, organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości na rzecz rodziny trudnej, konfliktowej zagrożonej wykluczeniem społecznym, skuteczna realizacja procedury NK" (2osoby).

Członkowie zespołu interdyscyplinarnego na terenie Gminy Masłowice odbyli szkolenie wyjazdowe w Murzasichle nt. „Procedura niebieskiej karty oraz wzory formularzy Niebieska karta". 7 członków GZI z Urzędu Gminy w Kamieńsku brało udział w 3 dniowym szkoleniu „Przemoc w relacjach rodzinnych wobec dzieci, dorosłych, osób starszych i z niepełnosprawnością.
Dwoje pracowników z Gminy Żytno brało udział w szkoleniu „Przemoc w relacjach rodzinnych wobec dzieci, dorosłych, osób starszych z niepełnosprawnością".
Wśród pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gidlach 5 osób brało udział w szkoleniu pt. "Procedura niebieskiej karty" , w szkoleniu nt. „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych" – 2 osoby, w Superwizji dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie 10 osób, i w szkoleniu pt. „Przemoc w relacjach rodzinnych wobec dzieci, dorosłych, osób starszych z niepełnosprawnością- 5 osób.
Pracownicy GOPS w Kodrębie brali udział w szkoleniu „Praktyczne aspekty pracy w Zespołach Interdyscyplinarnych, grupach roboczych – działania w sytuacjach niestandardowych – 2 osoby. W zajęciach profilaktycznych dotyczących zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży, w tym zachowań agresywnych/przemocowych.

Pracownicy GOPS w Dobryszycach uczestniczyli w szkoleniu „Kompendium wiedzy z zakresu uprawnień pracy Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Zespołów Interdyscyplinarnych w odniesieniu do najnowszych zmian prawnych oraz innych specjalistów działających w obszarze profilaktyki lokalnej".

W 2019r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku zorganizowało jednodniowe szkolenie pn.: **Zajęcia profilaktyczne dotyczące zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży, w tym zachowań agresywnych/przemocowych, dla dwóch grup uczestników:**

I grupa – pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku oraz pracownicy Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu Powiatu radomszczańskiego
II grupa – osoby pełniące funkcję rodziny zastępczej zawodowej, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka oraz pracownicy pedagogiczni placówki opiekuńczo-wychowawczej „Kamil" w Strzałkowie

Zawartość merytoryczna szkolenia dotyczyła:

1.Omówienie i zdiagnozowanie problemów związanych z zachowaniami ryzykownymi (m.in. zachowaniami agresywnymi/przemocowymi) u dzieci i młodzieży,
2.Nawiązanie interakcji z uczestnikami zajęć, dyskusja na temat omawianych problemów,
3.Charakterystyka motywacji oraz okoliczności zachowań ryzykownych (m.in. agresywnych/przemocowych),
4.Omówienie bieżących problemów, z którymi borykają się uczestnicy zajęć,
W szkoleniu uczestniczyły 23 osoby.

Ponadto w związku z zawartym Porozumieniem o współpracy w ramach projektu pn. „Kooperacje 3D - model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin", współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Osi priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działania 2.5 Skuteczna pomoc społeczna, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku w dniu 09.10.2019r. złożyło deklarację przystąpienia do Partnerskiego Zespołu kooperacyjnego w Gminie Miasto Radomsko.
Celem Projektu jest zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych polityk sektorowych m.in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa i policji. Zgodnie z założeniami model kooperacji będzie uwzględniał całościowe, międzysektorowe wsparcie na poziomie gmin i powiatów mające na celu włączenie społeczne osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Głównym celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji.
Gmina Miasta Radomska oraz Powiat Radomszczański znalazły się w gronie 20 powiatów i 30 gmin powyżej 20 tys. mieszkańców III makroregionu obejmującego województwa śląskie, łódzkie, małopolskie i opolskie. Wobec powyższego pracownik socjalny PCPR uczestniczy w w coachingu w ramach zawartego porozumienia.

Zgodnie z danymi Wydziału Edukacji Starostwa Powiatowego w Radomsku również kadra powiatowych szkół uczestniczyła w szkoleniach z zakresu przemocy tj.:

Tematyka szkoleń, liczba osób, zajmowane stanowiska:

- „Szkoła jako środowisko profilaktyczne – profilaktyka zachowań ryzykownych w pracy z uczniem i jego rodzicami „ – 1 osoba, wychowawca w internacie SOSW
- „Procedura Niebieskiej Karty"- 1 osoba- pedagog szkolny
- „Wpływ zaniku więzi rodzinnych na zaburzenia rozwoju dzieci i młodzieży" – warsztaty – 1 osoba, nauczyciel wychowawca
- „Jak sobie radzić z trudnymi i prowokacyjnymi zachowaniami. Metoda konstruktywnej konfrontacji"- szkolenie rady pedagogicznej – 6 osób – nauczyciele, wychowawcy.
- „Kondycja psychofizyczna uczniów w świetle najnowszych badań i raportów" – warsztaty – 1 osoba – nauczyciel wychowawca
- „Mówię, więc jestem" – wykorzystanie technik retorycznych i metody storytelling do rozwiązywania umiejętności komunikacyjnych uczniów" – warsztaty – 1 osoba – nauczyciel wychowawca.
- „Profilaktyka i promocja zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży z wykorzystaniem nowych technologii" – pedagog szkolny, nauczyciele.
- „Znajdź pomysł na siebie" – opiekun Samorządu Uczniowskiego
- Udział w spotkaniach „Sieci współpracy" - pedagog

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Radomsku
- Udział pracowników w „ Konferencji nt. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie " – 4 osoby, psycholog– pedagog
- Szkolenie „Przeciwdziałanie przemocy w szkołach" – psycholog, pedagog – 3 osoby.

Realizacja Zadania 2. Cel 4.
Analiza zjawisk sprzyjających występowaniu przemocy w rodzinie.

Z aktualnej analizy wynika, że w dalszym ciągu zjawiskami sprzyjającymi występowaniu przemocy domowej są takie patologie społeczne, jak: alkoholizm, bezrobocie, ubóstwo, niezaradność życiowa, brak umiejętności opiekuńczo - wychowawczych. Dotyczy to zarówno sprawców, jak i ofiar przemocy. Tabela Nr 4 przedstawia dane w ww. zakresie dotyczące sprawców przemocy domowej (mężczyźni i kobiety). Zjawiska te występują najczęściej łącznie.

Tabela Nr 4. Analiza zjawisk sprzyjających występowaniu przemocy w rodzinie na terenie powiatu radomszczańskiego

Lp.	Wyszczególnienie	Sprawcy		Osoby pokrzywdzone		
		Mężczyźni	Kobiety	Kobiety	Mężczyźni	Dzieci
1.	Liczba osób dla których założono „Niebieską Kartę"	167	13	162	18	48

2.	Analiza zjawisk sprzyjających występowaniu przemocy w rodzinie:					
a.	dominujący alkoholizm	138	4	7	2	0
b.	dominujące bezrobocie	29	0	21	2	
c.	dominujące ubóstwo	20	0	21	1	9
d.	dominująca niezaradność życiowa	12	0	14	2	11
e.	dominujący brak umiejętności opiekuńczo - - wychowawczych	6	1	16	0	2

Dane Ośrodków Pomocy Społecznej

Na terenie powiatu radomszczańskiego najczęściej sprawcami przemocy są mężczyźni (92,78%). Sprawców przemocy domowej najczęściej dotyczy alkoholizm (78,89%), a następnie bezrobocie (16,11%) i ubóstwo (11,11%). Niezaradność życiowa stanowi w 6,67% przypadków powodów przemocy, a brak umiejętności opiekuńczo- wychowawczych (3,89%). Osobami doznającymi przemocy najczęściej są kobiety (71,05%), a następnie dzieci (21,05%). Osoby pokrzywdzone najczęściej borykają się z problemem ubóstwa (13,60%), niezaradnością życiową (11,84%), bezrobociem (10,09%), brakiem umiejętności opiekuńczo – wychowawczych (7,89%) oraz alkoholizmem (3,95%).

Tabela Nr 5. Liczba sprawców przemocy domowej wśród osób nadużywających alkoholu zgłaszanych do Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Lp.	**Wyszczególnienie**	**Zgłoszenia nadużywania alkoholu**	**Wnioski do sądu o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu***
1.	Miasto Radomsko – w tym sprawcy przemocy	121 82	48
2.	Gmina Kamieńsk – w tym sprawcy przemocy	10 2	0
3.	Gmina Przedbórz – w tym sprawcy przemocy	12 10	6
4.	Gminna Radomsko – w tym sprawcy przemocy	10 5	5
5.	Gmina Dobryszyce – w tym sprawcy przemocy	16 7	2
6.	Gminna Gomunice – w tym sprawcy przemocy	9 4	0
7.	Gmina Gidle – w tym sprawcy przemocy	20 4	1
8.	Gmina Lgota Wielka – w tym sprawcy przemocy	22 5	2
9.	Gmina Kobiele Wielkie – w tym sprawcy przemocy	17 3	6
10.	Gmina Kodrąb	20	6

	– w tym sprawcy przemocy	5	
11.	Gmina Ładzice – w tym sprawcy przemocy	14 3	4
12.	Gmina Masłowice – w tym sprawcy przemocy	4 4	3
13.	Gmina Wielgomłyny – w tym sprawcy przemocy	5 5	3
14.	Gmina Żytno – w tym sprawcy przemocy	12 3	9
	Ogółem: **– w tym sprawcy przemocy**	**292** **142**	**95**

Dane Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
*wnioski zgłoszone do GKRPA w 2019r.

Do Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na terenie powiatu wpłynęły 292 zgłoszenia w sprawie objęcia leczeniem odwykowym, w tym 142 osoby to jednocześnie sprawcy przemocy domowej. W sprawie 95 zgłoszonych osób Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych skierowały wnioski do Sądu o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu. Komisje podejmują działania w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi. Wśród osób nadużywających alkoholu większość stanowią mężczyźni.
Instytucje zaangażowane w realizację Programu prowadzą rejestr udzielanej pomocy i wsparcia. Podejmowane działania w tym zakresie dotyczyły dokumentowania i monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie, prowadzenia ewidencji zgłoszeń policji i innych instytucji o występowaniu przemocy w rodzinie, prowadzenia rejestru udzielanych porad i wsparcia w zakresie przemocy w rodzinie.

IV. W zakresie działań wspierających realizowano następujące działania.

Realizacja Zadania 1. Cel 5.

Wzmacnianie osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej wykonano poprzez takie działania jak:

- Zapewnienie bezpłatnego dostępu do specjalistycznego poradnictwa psychologicznego, prawnego, socjalnego. Osoby doświadczające przemocy mogą skorzystać z bezpłatnych porad psychologa, prawnika, pracownika socjalnego i pedagoga w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Radomsku jest możliwość skorzystania z pomocy psychologa, prawnika i pracownika socjalnego, w Ośrodkach Pomocy Społecznej osoby te mogą korzystać z pomocy materialnej oraz wsparcia w ramach pracy socjalnej, dzieci i młodzież mogą również korzystać z pomocy specjalistów Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Radomsku oraz w szkołach. Na terenie części gmin mieszkańcy mogą korzystać z porad specjalistów: Gidle – psycholog, prawnik; Przedbórz – psycholog; Żytno –terapeuta uzależnień; Kamieńsk – terapeuta uzależnień; Ładzice – psycholog oraz bezpłatny punkt pomocy prawnej; Kobiele Wielkie – punkt konsultacyjny i pomocy prawnej. Gomunice – terapeuta ds. uzależnień; Wielgomłyny – prawnik.
  Na terenie pozostałych gmin nie ma dostępu do porad specjalistów – mieszkańcy są kierowani do specjalistów zatrudnionych w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku;

- Działania Zespołów Interdyscyplinarnych i grup roboczych mające na celu ochronę ofiar przemocy przy współpracy policji i prokuratury;
- Zapewnienie ofiarom przemocy tymczasowego schronienia w ośrodkach wsparcia;

W oparciu o powyższe należy stwierdzić, że oferta wsparcia specjalistycznego dla osób dotkniętych problemem przemocy domowej jest dosyć bogata. Ograniczony jest dostęp do terapii i poradnictwa rodzinnego.

V. Działania korekcyjno – edukacyjne skierowane do sprawców przemocy domowej.

Realizacja zadania 1. cel 6

Tworzenie warunków do zmiany postaw, nabycia umiejętności samokontroli, zwiększenia wiedzy dotyczącej problemu przemocy oraz świadomości potencjalnych zachowań przemocowych:

Powiat Radomszczański otrzymał środki finansowe na realizację w 2019 roku programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie w wysokości 6 768 zł (na 8 uczestników programu). Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku w 2019r. nie prowadziło jednak zajęć korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie z uwagi na brak osób chętnych lub zobligowanych do udziału w nich.

PODSUMOWANIE

Reasumując można stwierdzić, że w roku 2019 w ramach „Programu przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Radomszczańskim na lata 2017-2021" podejmowano szereg działań, które w sposób efektywny przyczyniają się do ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie na terenie powiatu.

Przemoc w rodzinie to problem społeczny wymagający podejmowania dalszych działań chroniących i wspierających osoby dotknięte/zagrożone przemocą domową i dążenie do:

- dalszego wzrostu liczby osób profesjonalnie pomagających sprawcom przemocy;
- realizacji zajęć korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy;
- poszerzania dostępności poradnictwa specjalistycznego, w tym terapii;
- wspieranie rozwoju działań samopomocowych;
- kontynuacji szkolenia i rozwoju specjalistycznego wsparcia dla osób profesjonalnie zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w szczególności pomaganiem osobom dotkniętym przemocą i współpracą ze sprawcami przemocy.

DYREKTOR
mgr Monika Malchar
SPECJALISTA ORGANIZACJI POMOCY SPOŁECZNEJ